

Kadonneen aarteen metsästäjät

Tutkija ja toimittajat yhdessä hyvän journalismin jäljillä

Moni toimittaja kokee journalistisen työn viimeaikaiset muutokset ahdistaviksi. Luovuutta ja ideoita kaivataan lisää samaan aikaan, kun yksilöllinen toimintatila kapenee. Tilaa kaventavat toimittajien mielestä yleisö ja toimituksen päälliköt. Yleisö siksi, että sen toiveita kuunnellaan esimerkiksi RISC Monitorin¹ avulla. Päälliköt siksi, että he nykyisessä etukäteissuunnittelua korostavassa uutisjohtamisen kulttuurissa yhä useammin valitsevat ja päättävät juttujen aiheet ja näkökulmat toimittajan puolesta.

”**Iskusanat, kuten ihmisläheisyys, eivät riitä.**

Toimittajien itsenäisyyden kokemusta työssä nakertavat konsulttimaiset uudistushankkeet. Toimittajille saatetaan vain kertoa uusista tavoitteista ja työtavoista sen sijaan, että he itse olisivat alusta asti mukana niiden kehittämisessä. Lisäksi toimit-

tajat kaipaavat konkreettisempia ohjeita paremman journalismin tekemiseen. Iskusanat, kuten ihmisläheisyys, eivät riitä. Uudet kirjoittamisen ja tiedonhankinnan käytäntöjä koskevat vaatimukset pitäisi konkretisoida.

Tässä tilanteessa astuin tutkijana Keskisuomalaisen, Keskipohjanmaan ja Savon Sanomien toimituksiin. Halusin yhdessä toimittajien kanssa koetella hyvän journalismin tielle nousseita oletettuja ja todellisia esteitä, ristiriitoja ja kaventuneeksi koettua liikkumatilaa. Tavoitteeksi otettiin lukija- ja kansalaislähtöisen journalismin kehittäminen, koska olin kiinnostunut siitä, miten journalistit pyrkivät palvelemaan ihmisiä kansalaisina, kuluttajina ja näiden välimuotoina. Minua kiinnosti myös se, miten kansalaisten ääni voisi kuulua ja vaikuttaa journalismissa enemmän. Näytti perustellulta ideoida ja testata uusia käytäntöjä, koska lukija- tai kansalaislähtöisen journalismin vaatimukset tuntuivat toimittajistakin tärkeiltä, mutta epämääräisiltä. Näin yksi haastateltava:

”Täällähän kulkee sloganeilla tämmöset kun kansalaisjournalismi ja jalkautuminen, ihmisläheisyys.

[...] joo mun mielestä tää on just se ongelma, että mää oon kokenu, että ei oo selitetty [juttutasolla] eikä sitä oo linjattu tarkemmin.”

Hanke käynnistyi alkuvuodesta 2003 ja päättyi keväällä 2004, mutta palaamme siihen vuoden 2006 lopussa, kun kyselin toimittajilta, mitä kuuluu nyt.

Kuultiin, mutta ei kuunneltu

Aivan hankkeen aluksi tein toimituksissa haastatteluja siitä, miten yleisön palvelu, yksi perustava journalistinen ihanne ja arvo, oli (uudelleen)neuvoteltavana.² Haastattelujen tulokset vaikuttivat siihen, mitä ja miten hankkeella lähdettiin ”korjaamaan”.

Haastattelujen perusteella Keski-suomalaisen ja Savon Sanomien toimittajat kokivat, että oma toimintatila ja vapaus luovuuteen olivat kaventumassa. Monet heistä näkivät journalismin uudistamisen tavat liian autoritaarisiksi ja käytännöt liian kontrolloiviksi: heitä ei riittävästi *kuunneltu* lehtien uudistamishankkeiden tavoitteita muotoiltaessa, vaikka *kuultu* olikin. He olivat tästä hämillään:

”Musta se on aika lyhytnäköstä, jos toimituksen johto ja esimiesporras kuvittelee, että kaikki tietämys siitä, mikä tällä hetkellä on hyvä ja mihin suuntaan pitäis mennä, on heidän hallussaan. Se on aika jännä, että me sisällössä pyritään siihen, että me kuunneltas entistä enemmän rivi-ihmisiä ja tavallisia ihmisiä, niin me ei kuunnella omassa organisaatiossa, koska musta sieltä tulis se paras, sieltä löytys se punanen lanka, mihin suuntaan kannattas mennä.”

Päätin nostaa toimittajat hankkeen keskipisteeksi ja tutkijana olla keskustelujen, ideoinnin ja kirjoittamisen resurssi, en niskaan hengittävä päällepälmäri, jolla on valmiit ohjeet. Näin olisimme tasavertainen työpari tai tiimi, jossa jokainen oppii. Sovelsin kehittävän työntutkimuksen menetelmiä, joissa lähtökohta oli etsiä uusia ratkaisumalleja, oppia tekemällä sekä pohtia ja koetella omaa toimintatilaa. Keskeistä oli näin toimittaja yksilönä ja hänen valtansa määrittää kehitystarpeita ja -mahdollisuuksia.³

Keski-suomalaisessa ja Savon Sanomissa ajettiin juuri tuolloin sisään RISC Monitoria, joka monen toimittajan mielestä rapautti yhteiskunnallista ja kriittistä journalismia (Hujanen 2004). Tätä taustaa vasten he näkivät tarvetta yhteiskunnallisia asioita käsittelevän ihmisläheisen ja osallistavan journalismin ideoimiselle ja korostamiselle, koska joidenkin mielestä ”täällä tämä yhteiskunnallinen puoli puuttuu kokonaan”.

Kirittäjä pitää luomistyön liikkeessä

Olin neljän toimittajan työpari. Kaksi heistä työskenteli Keskiuomalaisessa, yksi Keskipohjanmaassa ja yksi Savon Sanomissa. Kaksi heistä teki töitä lehden päätoimituksessa ja kaksi aluetoimituksessa. Tapaamisemme olivat vapaa-muotoisia. Osallistuin toimittajien kanssa juttujen ideointiin ja annoin jutuista palautetta.⁴ Keskusteluja käytiin kasvotusten, sähköpostitse ja puhelimitse. Juttuprosessien aikana herättelin toimittajia välillä sähköpostitse: Missä mennään? Olisiko syytä tavata? Tutkijana yksinkertaisesti paikkasin puuttuvaa työparia, jota usein on vaikeaa löytää toimituksesta. Toimittajille yhteinen ideointi, kansalaistiedon keräämisen menetelmien miettiminen sekä jutuista saatu etukäteispalautte ja kehitysideoista keskusteleminen olivat tavallisesta arjesta poikkeavia, antoisia kokemuksia.

Vaikka kansalaislähtöisyys, ihmisläheisyys ja osallistavat käytännöt kuuluvat sanomalehdistöä koskevassa tulevaisuuspuheessa, toimittajat kokivat, ettei toimituksissa ollut riittävästi mietitty konkreettisia työtapoja niiden toteuttamiseksi. Kansalaisen tietoon perustuvan journalismin esteet näyttävätkin kasautuvan siihen, että journalismia ei riittävästi tehdä yrittämällä ja erehtymällä eikä kansalaisnäkökulma ohjaa ideointia:

”Tekemällä oppii, konkreettisemmin tajuaa kun puhutaan ja käsketään tehdä.”

”[Ideointi] poikkesi täysin meidän normaalista ideapalaverista, me etitään skuppeja, jymyuutisia tai mielenkiintoisia aiheita, mutta ikinä en muista, että lähtökohtana olisi ideapalaverissa ollut se, miten me saatais meidän lukijoita osallisiksi enemmän asioihin, ei koskaan oon ollu sellasta, siinä oli täydellinen poikkeavuus. Nyt pohdittiin alusta asti ihan toisesta näkökulmasta, se oli se perusasia, kuinka saada ihmiset osallisiks ja sen päälle mietittiin, mitkä vois olla semmosia hankkeita tai juttuaiheita, johon tätä vois kokeilla.”

Työskentely osoitti, että toimitukseen kaivataan lisää kirittäjiä seuraamaan tavoitteiden ja ihanteiden luomistyötä. Jos pitkäjänteisyys ja muistuttelu puuttuvat, hyvätkin kehittämisideat unohtuvat. Kirittäjän ei tarvitse olla tutkija tai muu ulkopuolinen, mutta siitä voi olla hyötyä. Toimittajan sanoin ”ulkopuolelta tulevalle voi olla laajempi perspektiivi journalismin käytäntöihin”. Ulkopuolinen voi nähdä helpommin kuin kollega, onko jutun näkökulma kallellaan.

Jutuista toimittajat saivat minulta kysymysmuotoista etukäteispalautetta. Enimmäkseen he pitivät saamaansa palautetta antoisana: ”Oli luksusta, että joku toinen käy juttuja oikeesti ajatuksella läpi ja viitsii käyttää aikaansa tällä tavalla.”

Kysymyksenomainen kommentointi suorien muutosehdotusten sijaan vahvasti toimittajien kokemuksta sekä heidän omastaan että toimituksen itsemääräämisoikeudesta. Jo ennen jutun julkaisemista annettu palaute mahdollisti sen, että toimittaja pystyi ainakin periaatteessa ottamaan kommentteja huomioon.

Lähteiden, näkökulmien ja kielenkäytön kommentointi havahdutti toimittajia pohtimaan valintojaan. Osa päivitteli, miten viranomaisten, yritysjohdon ja asiantuntijoiden näkökulmat ja abstrakti kieli olivat menneet heidänkin teksteihinsä. Esimerkiksi irtisanomisissa koskevassa juttuhankkeessa toimittaja kertoi yllättyneensä omista sanavalinnoistaan. Hän poistikin tekstistä palautteen perusteella abstrakteja ilmauksia, kuten ”yrityksen tehostamisohjelman”. Samalla hän käänsi näkökulman yrityksistä ja niiden johdosta työntekijöihin ja potkut saaneisiin, joiden kokemuksia haluttiin julkaista.

”Oli yllätys, että mä en ollut tajunnut sanavalintoja ja näkökulmaa. Must se oli hyvää palautetta ja herätti ja teinkin niitä muutoksia. Ehkä siinä oli jotakin sellasta, että olisi voinut jotakin sille jutulle vielä tehdä, mutta sitten aikataulu tuli eteen, kun se päätettiin julkaista seuraavalle päivälle.”

Vaikka toimittaja koki palautteen hyödylliseksi, aina hänellä ei ollut aikaa tai mahdollisuuksia toteuttaa ehdotettuja muutoksia. Tämän perusteella yhdessä kirjoittamistakaan ei ehkä pitäisi vieroksua kehittävässä journalismin tutkimuksessa. Se voisi auttaa journalisteja näkemään työnsä vielä enemmän yhteisölliseksi. Yhteistyötaidot ovat esimerkiksi monimediajournalistille tärkeitä. Kenties myös tutkijat saisivat lisää ymmärrystä kirjoittamisen ja palautekäytäntöjen konkreettiseen kehittämiseen.

RISC aina mielessä

Yrittämällä erehdyttiin, onnistuttiin, opittiin uusia käytäntöjä tai löydettiin uusia kehittämisen tarpeita. Osa käytännöistä on jäänyt elämään, eli toimittaja on soveltanut ja muokannut niitä myös hankeen päätyttyä.

Hanke haastoi toimittajia pohtimaan omaa työtään ja sen tarjoamaa tilaa toimia hyväksi katsomiensa päämäärien saavuttamiseksi. Kokeilu osoitti toimittajille, että heillä kaikesta huolimatta on tilaa, valtaa ja vastuuta. Lisäeväitä antoi keskustelu siitä, miten suomalainen journalismi on ylipäänsä muuttumassa ja millaisia yleisön palvelun käytäntöjä oman toimituksen ulkopuolella kehitetään. Toimittajien ristiriitaiseksi kokemassa ja kiivaassa muutostilanteessa tutkijan kanssa käyty dialogi voi myös selvittää toimituksen johdon sekä toimittajien omien journalististen pyrkimysten eroja ja yhtäläisyyksiä. Lisäksi keskustelut voivat tuoda konkreettisesti esiin journalististen ihanteiden historiallisuutta

ja paikallisuutta (ks. Deuze 2005): ne muuttuvat, niistä kiistellään ja erilaiset arvot edellyttävät erilaisia journalistisen työn käytäntöjä.

Käytännön tekeminen vahvisti oletuksen, että johdon muutosvaatimukset eivät kehity toimintatavoiksi itsestään:

työntekijöiden kanssa ja kirjoittamisen käytännön tasolla on tarpeen pohtia ja kokeilla, millaista tavoiteltu laatu on ja miten tavoitteisiin päästään. Niin yksilön henkilöhistoriaa ja kokemuksia hyödyntävää kuin koko toimitusorganisaatiota yhdistävää kehittävää tutkimusta tarvittaisiinkin mielestäni enemmän.⁵ Yksilötason tehtävät ja pienryhmien keskustelut eivät vielä tehneet projektista koko toimituksen yhteistä. Työprosessin eri vaiheiden kehittäminen yhteisöllisesti olisi tarpeen, jotta ideat kestäisivät kaikki toimitustyön kapulanvaihtotilanteet niin toimittajan, valokuvaajan, graafikon, uutispäällikön kuin jutun taittavan toimitussihteerinkin välillä. Nyt juttukokonaisuus saatettiin toimittajien sanoin ”pilata” kalkkiviivoilla: se taitettiin usealle sivulle tai pieneen tilaan pääuutissivujen ulkopuolelle tai kuvitettiin huonosti jutun ideaan sopivalla piirroksella.

Tutkijan ja päälliköiden entistä tiiviimpi keskusteluyhteys olisi osaltaan voinut edistää hankkeen kasvamista koko toimituksen kehittämisprosessiksi. Sitä olisi tärkeää kehittää siksikin, että toimittaja joka tapauksessa työskentelee osana yhteisöään ja ensisijaisesti aina lähimmän päällikkönsä alaisuudessa. Ratkaisevaa lopulta on, peilaako hanke yrityksen strategiaa ja kokevatko sen tarpeelliseksi sekä johto että toimittajat.

Hankkeella oli luonnollisesti toimituksen johdon lupa, eikä juttujen aiheita rajoitettu. Kahden yhteistyölehden toimittajat kokivat esimerkiksi irtisanomisia ja työelämän muutoksia sekä ihmisten taloudellista eriarvoisuutta koskevat aiheet ja oman talonsa RISC-ohjeet kuitenkin ristiriitaisiksi.⁶ Tämä näkyi siinä, että he eivät arvioineet valmiita juttujaan vain hankkeen tavoitteiden, vaan myös RISCin avulla. Näin toimittaja vastasi kysyessäni, oliko takaraivossa koko juttuprosessin ajan se, miten eriarvoistumisen aihe sopi RISC Monitoriin:

”Toki oli toki. Olihan se hirveänkin selkeä juttu, että se häiritsi tuota [jutun yhteydessä julkaistua] tilastoa, rupesi häpeemään, herrajumala näin vanhaa asiaa vielä, kun ensin oli itse pitänyt sitä niin suurena ja mahtavana keksintönä, niin rupes näkemään sitä RISCin ja kaiken tämmösten vaatimusten silmin, että pitäisi olla ajankohtainen, terävä, puhutteleva. Ja sitten tämmönen sosiaalinen ongelma ja epäkohta.”

” Eräs toimittaja sanoi viimeksi tavatessamme, että ”minun työnantajalle oli ihan yks paskan hailee mitä mää teen”.

Lehden linjan noudattaminen, esimiehen hyväksyntä ja rohkaiseva palaute ovatkin toimittajalle tärkeitä, jotta hän innostuu, saa myötätuulta omalle oppimiselleen ja kokee ponnistelunsa onnistuneiksi ja tarpeellisiksi paitsi itsensä myös koko toimituksen kannalta. Erästä toimittajaa lainaten:

”Olishan se ollut ihanne, jos ois tuottajalla ollut aikaa puhua pitkään siitä [ideasta ja jutusta] ja suunnitella sitä pitempään, mutta kun en minä saanut siihen niin suurta innostusta aikaseks ja kun niillä on niin kiire. Ehkä se ei ollut riittävän iskevä ja innostava tämä aihe [ihmisten taloudellinen eriarvoistuminen].”

Tai toisen toimittajan sanoin: ”Olisin toivonut, että joku olisi ymmärtänyt juttujen arvon.”

Työyhteisön hiljaisuutta kuitenkin osittain paikkaa oma motivaatio ja positiivinen yleisöpalaute. Eräs toimittaja sanoi viimeksi tavatessamme, että ”minun työnantajalle oli ihan yks paskan hailee mitä mää teen”. Silti hän koki onnistuneensa. Onnistumisen kokemuksesta vahvisti se, että jutut olivat tärkeitä hänelle itselleen ja että hän sai rohkaisevaa palautetta lukijoilta ja muiltakin.

”Sitten vaan aattelin, että tärkeys ja merkitys tuli lukijapalautteessa ja ihmisten kontakteissa. Se oli minusta paljon paljon tärkeämpää kun se, että mä oisin saanu jonkun ministerin sanomaan jotakin ja sit Hesari ois peesannu meitä. Oishan se ollu hienoa sekin ja mut ois ehkä muistettu sit, kun palkkoja seuraavan kerran korotetaan, mutta ei se jäänyt mua vaivaamaan.”

Luen hankkeen yhden toimittajan kokeman roolin muutoksen innovatiivisuuden merkiksi. Hän sai sosiaali- ja terveydenhuoltoa arjiselle tasolle tuoneiden ja julkista keskustelua virittämään pyrkivien juttujen jälkeen pyyntöjä osallistua paikkakuntansa sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskeviin tilaisuuksiin niin toimittajana, asiantuntijana kuin organisoijanakin. Se on myös merkki siitä, että työyhteisössään itsensä yksinäiseksi(kin) kokevalla journalistilla on mahdollisuuksia toimia luovasti ja kertoa puhuttelevasti paikallisen yhteisön ajankohtaisista kysymyksistä.

Työ tehdasmaistuu, mutta maistuu

Vuoden 2006 lopussa otin yhteyttä viiteen hankkeessa mukana olleeseen toimittajaan. Heistä neljälle se muistui mieleen ”mielenkiintoisena” tai ”mukavana keitaana journalistisen ahertamisen keskellä”.⁷ Yksi toimittaja kuvasi antia omalle työlleen vähäiseksi.

Joitain ituja hanke näyttäisi kuitenkin kasvattaneen kaikkien työssä, joskin vaikutteet tulevat usein monesta suunnasta ja sekoittuvat. Tuotettiin uutta tietoa ja tehtiin juttuja, joita muuten ei ehkä olisi syntynyt. Esimerkiksi Kesksuomalaisen taloustoimittaja on käyttänyt ideoimaamme kansalaistiedon hankkimisen tapaa Envisetin⁸ tehtaan sulkemista ja sen seurauksia käsitelleessä juttusarjassa, jossa taloustoimitus pyysi yrityksen entisiä työntekijöitä kertomaan kirjeitse tai sähköpostilla kuulumisiaan pari vuotta työpaikan menettämisen jälkeen. Juttu sai Tutkivan journalismin yhdistyksen myöntämän Lumilapio-palkinnon.

Savon Sanomissa hankkeen aikana työskennellyt toimittaja on edelleen innostunut kansalaisten kokemuksiin ja tunteisiin pohjaavasta journalismista. Hänen mielestään hankkeella oli merkitystä sille, miten hän nykyään suhtautuu journalismin kehittämiseen ja muutoksiin. Hän pitää tärkeänä kansalaistiedon linkittämistä yhteiskunnan rakenteisiin ja päätöksentekoon. Internet ja sähköposti tuntuvat nykyisin hänestä toimivilta välineiltä tuottaa uutta tietoa ja ymmärrystä:

”Kyllä se toimii. Harva [toimittaja] sitä viitsii tehdä, mutta joka kerta se yllättää, kun viitsii kuunnella ihmisiä. Ja ihmisläheisyys käy myös kaupaksi.”

Onpa innovatiivisuus perua hankkeesta tai muualta, toimittajat ovat mielenkiintoisin tavoin löytäneet keinoja toteuttaa itselleen tärkeitä tavoitteita. Ne toimivat henkireikinä, joiden avulla voi toteuttaa itseään ja edistää hyvää journalismia. Kommentti ”Muutoksia ja kehittämistä tapahtuu parhaiten oman työn kautta”, tiivistää yhteistyökumppanieni nykyistä kokemusta.

Toimittajien nyt meneillään olevat uudistumisen tavat ovat vielä enemmän heidän itsensä näköisiä kuin vetämässäni hankkeessa. Yksi toimittaja esimerkiksi suhtautuu haastattelutilanteisiin ja juttuaiheiden valintaan aiempaa omaperäisemmin ja näkee tämän hankkeen anniksi:

”Valitsen rohkeammin erilaisia juttuaiheita ja kokeilen erilaisia lähestymistapoja ollakseni omaperäinen ja yllättävä. Esimerkiksi teatterimaskaaraajan haastattelussa pyysin häntä maskeeraamaan itseni hirviöksi.”

Taustoittavaa ja syvällistä journalismia arvostava toimittaja kokeilee nyt työskentelyapurahan turvin, kuinka lehtijutussa tiiviisti kirjoitettua voi laajentaa ja syventää toimittamalla aiheesta kirjan. Ututistyö ”tehdasmaisena sisällöntuotantona” ja entistä lyhyempään juttuformaattiin puristettuna antaa hänelle vähän mahdollisuuksia laajaa tiedonhankintaa edellyttävään journalismiin:

”Tällä tavalla koen, että voin syventyä aiheeseen siinä määrin kuin itse katson tarpeelliseksi. Tekotapa ei ole uutistuotantoa, aikatauluun tai tiukkaan muotoon sidottua.”

Sitaatti kertoo, että monet työn muutokset koetaan enemmän rajoitteiksi kuin mahdollisuuksiksi. Mediayritykset kasvavat, journalistinen työ lähenee tehdastyötä, yritysten ja toimitusten yhteistyö lisääntyy, resurssit vähenevät ja työtahti kiristyy. Suunnittelu ja yhteydenpito vievät aikaa tiedonhankinnalta ja kirjoittamiselta. Uutistystä tekevien haaste on, ”kuinka pystyy lyhyessä ajassa tarkastelemaan ihmisiä koskettavaa asiaa tai ilmiötä kiinnostavasti”. Hieman paradoksaalisesti vahvistui sekin ajatus, että etukäteen kannattaa tarkasti miettiä, mihin ilmiöön kannattaa tarttua, eli saako aineistoa nopeasti ja tehokkaasti.

Taloustoimittajan tiivistys nykytilanteesta ja hankkeesta kuvastaa yksilön ja oman talon käytäntöjen ja muutosten realiteetteja ja ristiriitaa:

”Kai kyse on ainakin osittain tästä kiristyneestä tahdistä [Keskisuomalaisen ja Savon Sanomien] yhteissivun myötä. Kovin isotöisiä juttuja ei oikein halua ottaa, kun samaan aikaan pitäisi tuottaa juttuja huomiseen ja ylihuomiseen. Mielelläni tekisin jotakin sentyyppistä [viittaa hankkeeseen], mutta saa nähdä.”

FT Jaana Hujanen on journalistiikan professori Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitoksella.

Viitteet

- 1 Lyhyesti kuvaten RISC Monitor on sosiokulttuurinen tutkimusohjelma, joka analysoi arvoja, asenteita ja sosiokulttuurisia trendejä sekä ennustaa niiden muutoksia. Ihmiset erotellaan siinä elintapojen, asenteiden, arvojen, toiveiden ja pelkojen perusteella: miten he suhtautuvat itseensä, elämään, maailmaan ja aikaan. Journalismin kehitystyössä hyödynnetään RISCistä neljää asenneryhmää, joista puhutaan näkemys-, perinne-, ilmiö- ja mukavuusihmisinä.
- 2 Tein 26 haastattelua mainituissa kolmessa lehdessä. Tapasin toimittajia, valokuvaajia ja päälliköitä, jotka osallistuivat journalismin kehittämiseen. Keskustelut veivät lukija-, ihmis- ja asiakasläheisyyteen, kansalaislähtöisyyteen ja kansalaisten osallistumiseen, journalismin tuottamiseen sekä siihen, millaiseksi toimittajat kokivat toimituksensa uudistamisprosessin. Haastattelut kertoivat toimitusten politiikasta ja käytännöistä: millaista journalismia päälliköt arvostivat, mitä toimittajat pitivät tärkeänä ja miten he halusivat kehittää journalismia.
- 3 Kehitysvuoropuhelussa ja muutoslaboratoriossa ei ole tavoitteena ulkoa tuotujen toiminta- tai ajattelutapojen omaksuminen, vaan uusien ratkaisumallien etsiminen ja tekemällä (oppimaan) oppiminen. Laura Mottin (1992) kehitysvuoropuhelumenetelmän keskiössä on yksilön ura ja valta määrittää omia kehityksen ja oppimisen tarpeita ja mahdollisuuksia. Tavoite on, että kehitysvuoropuhelin osallistujat oppivat tutkijan avulla reflektoimaan toimintaansa, liikkumatilansa ja toimintamahdollisuuksiaan.

- 4 Juttujen tekeminen alkoi yhteisellä aiheiden ideoinnilla. Samalla valotin journalismin tutkimuksen sisäistä keskustelua kansalaislähtöisestä ja osallistavasta journalismista. Näihin keskusteluihin ja ideariihin osallistui myös toimittajien esimiehiä, mutta ei kaikissa toimituksissa. Itse juttuprosessissa toimittajat hankkivat tietoja ja kirjoittivat jutut, työparina luin ja kommentoin niitä ennen niiden julkaisemista. Juttuprosessin jälkeen keskustelimme vielä toimittajien kanssa jutuista, yhdessä tekemisestä ja uusien käytäntöjen kokeilemisesta. Toimittajat pitivät hankkeen aikana päiväkirjaa. Yhden lehden johtoryhmälle esittelin hanketta sen päättymisen jälkeen.
- 5 Konkreettisia välineitä ja ideoita tarjoavat tällöin niin kehitysvuoropuhelu- kuin muutoslaboratoriomenetelmäkin. Edellinen korostaa yksilön henkilöhistorian ja kokemusten merkitystä kehittämistyössä (Mott 1992). Toiminnan teoriaan pohjaava muutoslaboratorio (ks. Helle 2005) taas painottaa yhteisöllisyyttä ja toimintajärjestelmän kokonaisvaltaista kehittämistä.
- 6 Tässä ei ole tilaa juttujen analyysiin. Sekä toimittajien että omasta mielestäni osa onnistui tavoitteessaan tuottaa kansalaistietoa ja herättää paikallista keskustelua. Ihmiset kertoivat toimittajalle esimerkiksi siitä, miten olivat kokeneet potkujen saamisen. Myös kansalaistiedon journalistisessa tuottamisessa ja esittämisessä havaittiin haasteita: Miten rohkaista ihmisiä puhumaan julkisesti asioista, joihin kytkeytyy merkittäviä ja monia koskevia yhteiskunnan muutoksia, mutta joihin tiivistyy jopa vuosikymmeninen henkilökohtainen trauma tai häpeä? Miten jalostaa kansalaistiedoista pääuutinen, jotta se pärjää talon sisäisessä uutiskilpailussa ja saa näyttävän esillepanon? Tekstin ja kirjoittamisen käytäntöjen kehittäminen ja analyysi ovat kuitenkin erittäin tärkeitä, kun journalismia yritetään tehdä toisin. Tämän hankkeen valossa niin lajityypin, tekstin rakenteen, näkökulman, terävyyden kuin ilmaisunkin piirteet ovat ratkaisevia sen kannalta, miten juttu onnistuu saamaan lukijoiden huomion.
- 7 Neljästä toimittajasta kolme työskentelee samassa lehdessä kuin hankkeen aikana. Yksi on irtisanoutunut sen jälkeen. Tämä ei johtunut hankkeesta, mutta toimittajan sanoin työnantajan välinpitämättömyys hänen hankkeen aikana tekemänsä työtä kohtaan vahvasti ratkaisua.
- 8 Enviset oli 1990-luvun keski-suomalainen ”Nokia-ihme”. Se valmisti kännyköitä ja piirikortteja matkapuhelinverkkojen tukiasemiin. Yritys kasvoi koko 1990-luvun. Pääasiakkaansa Nokian imussa se oli Euroopan nopeimmin kasvaneita yrityksiä. Kymmenen vuotta yhtiön perustamisen jälkeen lokakuussa 2002 Sanmina-SCI ilmoitti kuitenkin sulkevansa Tikkakosken tehtaan Äänekosken jatkoksi. Kaikki työntekijät saivat lopputilin.

Lähteet

- Deuze, Mark (2005) What is journalism? Professional identity and ideology of journalists reconsidered. *Journalism. Theory, Practice & Criticism* 6(4):442–464.
- Helle, Merja (2004) Journalistit käytännön mankelissa. Tutkimus- ja kehittämishanke uutistoimituksessa. Tiedotusopin lisensiaatintyö (julkaisematon), Tampereen yliopisto.
- Hujanen, Jaana (2004) Tiedonvälitystehtävän murroksilla. *Journalismineuvotteluja Riskitoimituksessa. Tiedotustutkimus* 27:4–5, 38–55.
- Mott, Laura (1992) *Systemudvikling*. Kobenhavn: Samfundslitteratur.